

ОТКРИВАНЕТО НА ЗАПАДА

Исландия от първите заселници до 1100 г.

*Исландците са най-интелигентният народ
на Земята, защото са открили Америка
и не са казали на никого.*

Оскар Уайлд

Някъде сред огромния Северен ледовит океан, между Исландия и Норвегия, Торсейтн Оулавсон се замесва в най-голямата загадка на Средновековието, допускайки невинна грешка – взема курс с няколко градуса по на запад. Пътниците му биха предпочели да акостират в милата родна Исландия, но се срещат с айсберг. Приближават го. Приближават го още повече и – *тряс!* Дървеният кораб издава звук като клон на огромно дърво, който се извива и отцепва от дънера. Битката между кораба и айсберга е неравна – замръзналата вода е по-стара и много по-силна от него. Повреден и обречен, корабът внезапно поема натам, накъдето и айсбергът – накъдето го повлича течението и го издухва вятърът. Носи се на дрейф.

2. Как Исландия...

За щастие на пътниците, ветровете и теченията ги изтласкват към сушата, макар и не онази, която жадуват. „През зимата“ – свободен и всеобхватен термин в Арктика – „корабът стига до Източното селище Гренландия“, според кратка бележка, написана приблизително пет години по-късно.

Корабът е стигнал до най-големия остров на света. От административна гледна точка Торщейтн Оулавсон докарва пътниците в Исландия и по-точно в исландската колония в Южна Гренландия.

Макар да са се носили из Северния Атлантик с месеци, хората на борда на кораба явно не си омръзват един на друг. През следващите четири години никой не взема решения да се качи на някой кораб и да отплава към Исландия (нека уточним обаче, че не е ясно дали изобщо е имало такъв кораб). Торщейтн, вероятно свестен човек въпреки липсата на нюх за ориентация, се влюбва в една пътничка на кораба, Сигрид Бьорнсдотир. Скоро иска ръката ѝ от нейния чичо и двамата решават да се оженят в масивната каменна църква, с която гренландците толкова се гордеят.

И така през една спокойна септемврийска сутрин Сигрид Бьорнсдотир влиза в каменната църква. Бъдещето ѝ изглежда сигурно като смяната на сезоните. Големият сводест прозорец на внушителната каменна църква хвърля светлина върху многобройна тълпа от „благородници, чуждестранни и тукашни“, както посочват местните власти. Двамата щастливи корабостроители си казват „да“ и си стискат ръцете, след което са обявени за съпруг и съпруга.

Брачното удостоверение, подписано от гренландския свещеник Паул Халвардсон, по-късно е предадено на исландския епископ и остава прибрано в Скаулхолт няколко века, докато един ден някакви историци не го намират и не могат да повяр-

ват, когато виждат датата – 16 септември 1408 г. Това е последното документирано събитие в онази Гренландия, която създава Ейрикур Червения. Скоро след това, след четиристотингодишно съществуване, цялата жизнена заселническа общност изчезва. Просто ей така. До ден днешен никой не знае защо.

В търсене на нови територии, през викингската епоха исландците откриват Гренландия и превръщат изобиλιето ѝ от моржове и нарвали в глобален бизнес. Гладни за дърво и жито, исландските гренландци продължават пътешествията си на запад и в резултат откриват морския път от Европа до Северна Америка петстотин години преди Колумб. Гренландия не просто приютава шепа заселници. Тя става процъфтяваща търговска империя, свързващо звено между природните ресурси на Северна Америка и могъщата викингска цивилизация в Норвегия. Археологическите находки говорят, че е била много по-гъсто заселена, отколкото свидетелстват писмените източници.

Как тогава една многохилядна общност, благоденствала цели пет века, изведнъж изчезва безследно? Как е възможно цяла островна култура да се превърне в запустял град? И какво представлява тази ранна Америка?

За да разбулим загадката, ще тръгнем по пътя на тримата най-знаменити исландски откриватели – Ейрикур, Лейвур и Гвюдридур. Ще проследим странните събития, изпълнени с жестокост и усмивки на късмета, определили живота им. Мнозина знаят кратката версия на тяхната история, но както винаги, истината е по-сложна. Нашите герои убиват хора, губят се често, приемат християнството, пак се губят, продължават да убиват хора, спасяват прокуденици, лъжат, вземат подкупи, не спират да убиват и накрая умират в някой чифлик. Нещо повече – каквото и да сте чували за наследството на Ей-

рикур Червения и на Лейвур Ериксон, истинският откривател е забравената героиня Гвюдридур Торбяртнардотир, която загърбва спокойния си живот и се сближава с коренните жители на Северна Америка, докато мъжете се замерят с камъни. Невероятно – всички тези откриватели са от едно семейство по кръвна или по брачна линия. Тяхното родословно дърво е отправната ни точка за разрешаването на гренландската загадка.

Историята свършва с едно изчезване. Но започва с едно с изгнание.

Подобно на мнозина, и аз имах романтична представа за презокеанските пътешествия. Извива се буря. Огромни вълни заливат палубата. В камбуза се разхвърчават ножове. Моряците със сетни сили се мъчат да спасят кораба от неизмеримата мощ на океана. *Прибери бушприта! Опъни платното! Десет градуса дясно на борд!* Когато обаче няколко години по-рано аз излязох да плавам в открито море, бурите съвсем не ми се сториха толкова романтични.

В стихията се налагаше да крещя с пълно гърло, за да ме чуят другите. Пръстите ми, впити в рамото на друг моряк, се вцепениха. *Слизай в каютата, мамка му!* Долу открих, че мога да се съблека само легнал. Късно през нощта се събудих и усетих как студената морска вода се процежда през корпуса на кораба и капе по леглото ми. Една капка падна върху бузата ми и бавно се стече в ухото. Отказах се да спя. Надигнах се и тръгнах към другите, вкопчен в парапета, в стълбата, в каквото и да е. На палубата се препънах в готвача, който „излязъл да подиша малко чисто въздух“, очевидно на четири крака. Когато напускахме пристанището в Северна Исландия